

Per-Markku Ristilammi
**"Urban globalisering i Öresundsregionen:
Mångkulturalitetens varierande grader av synlighet"**

ur

Fredrik Nilsson, Hanne Sanders & Ylva Stubbergaard (red.)
Öresundsgränser: Rörelser, möten och visioner i tid och rum
(2007)

Serie: Centrum för Danmarksstudier nr 14, ISSN: 1651-775X

Upplaga för elektronisk publicering 2021 för forsknings-, utbildnings-
och biblioteksverksamhet och ej för kommersiella ändamål.

Publicerad med tillstånd från Makadam förlag.

<https://doi.org/10.37852/oblu.126.c181>

Tryckt utgåva finns i bokhandeln:

ISBN 978-91-7061-035-6

Makadam förlag, Göteborg & Stockholm

www.makadambok.se

Edition to be published electronically 2021 for research, educational and
library needs and not for commercial purposes.

Published by permission from Makadam Publishers.

<https://doi.org/10.37852/oblu.126.c181>

A printed version is available through book stores:

ISBN 978-91-7061-035-6

Makadam Publishers, Göteborg & Stockholm, Sweden

www.makadambok.se

Denna Creative Common-licens betyder att du som använder verket måste erkänna
ovanstående som upphovs personer; att spridning av texten är tillåten, men endast
i icke-kommersiella sammanhang; att verket inte får bearbetas.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

URBAN GLOBALISERING I ÖRESUNDSREGIONEN

MÅNGKULTURALITETENS VARIERANDE
GRADER AV SYNLIGHET

Per-Markku Ristilammi

Det globaliserade stadsrummet

Det globaliserade stadsrummet brukar oftast beskrivas i termer av huvudkontor för internationella företag, exklusiva mode- och inredningsbutiker, fyr- och femstjärniga restauranger, internationella hotellkedjor och stora internationella flygplatser. Det är också dessa rumsligheter som brukar nämnas i förbindelse med begrepp som postmoderna stadsrum och »transitplatser«.¹ Visuellt präglas dessa miljöer av en form av *corporate modernism* som ska signalera rationell soliditet.²

Betoningen på ett modernistiskt estetiskt uttryck i den globaliserade arkitekturen skapar en specifik form av tomhet eller avsaknad av uttryck som fyller en speciell funktion. Arkitekturen i dessa internationella stadsrum blir genom denna kontrastverkan ett uttryck för modernitet och modernisering. Den förmenta neutraliteten i denna tomrummets arkitektur utgör den reliefgivande kontrasten för olika varumärkesmarkeringar där själva tomheten är nödvändig. *City-branding* och liknande företeelser kräver en speciell form av frånvaro för att kunna fungera som synliggörare gentemot mot en specifik grupp av internationella aktörer.³

Om vi överför detta resonemang till frågan om hur städer och regioner agerar när det gäller att presentera sig på en global arena för att skaffa

1. Marc Augé, *Non-places. Introduction to an Anthropology of Supermodernity*, London 1995.

2. Saskia Sassen, *The Global City. New York, London, Tokyo*, Princeton, N.J., 2001.

3. Tove Dannestams artikel i denna volym. *Invoking a Transnational Metropolis. The Making of the Øresund Region*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Lund 2000.

sig konkurrensfördelar, handlar det ofta om att kunna framställa sig själva antingen såsom tillhörande den globaliserade världen, eller såsom varande i mycket nära kontakt med denna värld, och dessutom presentera en sorts friktionsfria identifieringar.

Ett typexempel på detta är satsningen på att framställa Malmö, Köpenhamn och omkringliggande kommuner som en »Öresundsregion«.⁴ Om vi t.ex. betraktar den *brand book*⁵ som gavs ut inför broinvigningen och som var ett resultat av ett samarbete mellan en grupp politiker och tjänstemän från regionen och en reklamfirma i London kan vi se att friktionslösheten blir till ett mantra i beskrivningarna av en tänkt region.⁶ Suddiga bilder visar kostymklädda människor i rörelse. Fritidsaktiviteter reduceras till golf och segling. Hela produkten är tydligt riktad till vad kulturgeografen Nigel Thrift kallar *fast subjects*.⁷ Mantrat formuleras som »where business is hot and life is cool« under en bild av en affärsman i kostym på en cykel. I profilhandboken för Öresundsbron saknas bilder av människor med icke-europeiskt utseende.

De snabba subjekten

Om vi betraktar de människor som rör sig i dessa miljöer (och som finns i profilhandboken) råder det ingen tvekan om att globaliseringen bärs upp av en social och ekonomisk elit i samhället präglad av en sekulär västerländsk modernism, vilken samtidigt också betraktas som en form av neutralitet, eller ett slags riktmärke för normalitet. Internationalisering, flexibilitet och neutralitet blir med detta synsätt något som sker uppifrån, ofta i kontrast mot mer platsbundna, lokala och kanske också mer traditionella identifieringar.

Nigel Thrift har fört ett resonemang om en form av *snabba subjekt* inom den globala ekonomin: människor som inte är platsbundna och

---

4. Per-Markku Ristilampi, »Cultural bridges, events and the new region«, *Invoking a Transnational Metropolis. The Making of the Öresund Region*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Lund 2000; Dannestam.

5. En *brand book* eller profilhandbok är en publikation som ska sammanfatta företagets eller organisationens varumärke med hjälp av rubriker som centrala och unika värden, visuellt uttryck, möjligheter och styrkor. I det här fallet handlade det om ett varumärke för en hel region.

6. *Öresundsbron på uppmärksamhetens marknad. Regionbyggare i evenemangsbranschen*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Lund 2002.

7. Nigel Thrift, *Spatial Formations*, London 1996.

som söker en friktionsfri tillvaro.⁸ Typiska snabba subjekt är anställda inom internationella koncerner, rör sig regelbundet mellan olika världsdelar och försöker upprätthålla ett normalt vardagsliv oberoende av vistelseort – oberoende av om de befinner sig på planet, på flygplatsen, hotellet, gymmet, restaurangen osv. För de snabba subjekten förvandlas världen till noder i ett nätverk där flödet av människor och information blir det viktiga.⁹ Vi kan också se detta i den permanenta SAS-reklamen på Kastrups flygplats där det visuella uttrycket är monokromt och närmast kallt. Reklamens uppgift i det här fallet är inte att sälja, utan att skapa en friktionsfri, glatt yta.

Men vad är det denna yta ska stöta bort? Thrifts resonemang kan inverkas till att också implicera något som kan kallas *slow subjects* (långsamma subjekt): identiteter som bygger på platsbundenhet och traditionalism i den meningen att dessa subjekt inte har de ekonomiska resurser som krävs för att uppnå den finansiellt styrda flexibiliteten.¹⁰ Tomheten och friheten från friktion i dessa visuella budskap skapar alltså sin motsats: en mättad, friktionsfylld mångkulturalitet inom vissa områden. Det blir här tydligt att monokromismen också kan översättas till en monokulturalism.

Det intressanta blir dock frågan huruvida tanken kring den monokroma globaliseringen kan handla om en synvilla, sprungen ur vår tendens att konstruera identiteter kontrastivt.¹¹ Om vi betraktar de olika projekten med syfte att marknadsföra Öresundsregionen som en form av kontrastiva identitetsprojekt kan vi se att mångkulturaliteten blir platsbunden utifrån en specifik utgångspunkt, nämligen de snabba subjektens logik. Denna dominerande logik bidrar till att osynliggöra faktiska rörelser i specifika miljöer.

---

8. Ibid.

9. Jfr Manuel Castells, »European cities, the informational society, and the global economy«, *New Left Review* 1996:204.

10. Flera olika begreppspår kan givetvis konstrueras kring samma axel. De statsvetenskapliga begreppen kommittarism och universalism berör samma fenomen. Reklamen pekar också på en grundläggande spänning inom den västerländska moderniteten mellan stillastående och rörelse.

11. Floya Anthias, »Where do I belong? Narrating collective identity and translocational positionality«, *Ethnicities*, 1 December 2002, vol. 2, no. 4.

De långsamma subjektens närvarande frånvaro

Det finns således en annan form av rumslighet som ryms inom Öresundsregionen, en rumslighet som också finns i andra delar av den globaliserade västvärlden. Den handlar också om kommersiella aktiviteter, men kan istället beskrivas i termer av mångkulturell folklighet (*vernacular*).¹² Dessa stadsmiljöer kan beskrivas i termer av »invandrartäthet« och äldre arkitektur. Typiska företeelser i dessa miljöer är telefonkortsaffärer, guldsmedsbutiker, enklare restauranger, resebyråer, fruktaffärer, specerihandlare, slaktare, kemtvättar, små elektronikbutiker. Dessa stadsdelar kan betraktas som en form av enkla i städerna, men också som transitrum för ett fenomen som i andra sammanhang beskrivits som en underifrån kommande transnationalism.¹³ Kännetecknande för sådana delar av städerna är en utvecklad form av informell ekonomi som på samma gång är såväl lokalt som globalt kopplad.¹⁴

Exempel på sådana stadsdelar kan vara Kreuzberg i Berlin, Brick Lane i London och andra områden med en etnisk sammansättning som skiljer sig från majoritetssamhället. Som en pendang till den korporativa globaliseringens noder, kan också dessa stadsdelar sägas vara noder i globaliserade informations- och varu-utbytessystem.¹⁵ De specifika ekonomiska och sociala processer som invånarna och näringsidkarna deltar i, ger i sin tur upphov till ett speciellt uttryck i stadsrummet, ett uttryck som kan beskrivas som en specifik form av stadsidentitet.

I Öresundsregionen kan Möllevången i Malmö och Nørrebro i Köpenhamn sägas vara exempel på stadsdelar där en sådan identitet kan spelas ut. Syftet med den här framställningen är att utföra en jämförelse mellan de visuella uttrycken för dessa områden för att bidra till att synlig-

---

12. Jfr här med Robert Venturis resonemang kring begreppet *the vernacular* utifrån arkitekturen i Las Vegas. Robert Venturi m.fl., *Learning from Las Vegas: The Forgotten Symbolism of Architectural Form*, Cambridge, Mass. (1972) 1988.

13. Maja Povranovic Frykman, »Transnational perspective in ethnology: from 'ethnic' to 'diasporic' communities«, *Transnational Spaces: Disciplinary Perspectives*, red. Maja Povranovic Frykman, Malmö 2004.

14. Michel Laguerre, *The Informal City*, New York 1994.

15. Givetvis är också dessa stadsdelar inbegripna i en »uppsnabningsprocess« där friktion oskadliggörs genom exotisering. Se John Eade, »Class and ethnicity in a globalising city. Bangladeshis and contested urban space in London's 'East End'«, *Multicultures and Cities*, red. Gösta Arvastson & Tim Butler, Copenhagen 2006.

göra processer som en ensidig koncentration på *corporate globalism* kan ha gjort osynlig.¹⁶

Dessa processer kan också ses som en transformation av industrisamhället. Vilka erfarenheter av transformationen från äldre former av industriell struktur till postindustriella former av produktion inom den nya ekonomin kan vi läsa av i Möllevången och Nørrebro?¹⁷ Vilka nya former av disciplinering kan vi hitta i kravet på mobilitet och flexibilitet i det postindustriella samhället?¹⁸

Om vi betraktar både Möllevången och Nørrebro kan vi se att det är en speciell kombination av historia, befolkningsammansättning och arkitektur som behövs för att skapa förutsättningar för den urbana globaliteten.

Nørrebrovandring

»Du må ikke skrive noget grimt.«

Köttaffärens ägare betraktar mig oroligt. Jag har just frågat om jag får lov att fotografera hans butiksfönster utifrån. Ordet *halal* är tydligt utskrivet på både danska och arabiska runt och på fönstret. Jag är ute på en excursion i Indre Nørrebro.

Från ett tidigare besök kom jag ihåg att det stod »halal« på många butiksfönster i den här stadsdelen, vilket var en skillnad mot butikerna i Möllevången, där ordet endast förekom på arabiska. Jag hade fått för mig att detta måste vara betydelsefullt. Jag hade ställt mig frågorna: På vilket sätt är det tillåtet att kommunicera annorlunda i det nationella stadsrummet? Till vem är det tillåtet att rikta sitt kommersiella budskap? Är budskapen endast kommersiella eller kan de också ha med identifieringar att göra?

Jag lämnade mitt visitkort till ägaren och försäkrade honom att han inte behövde vara orolig. Jag fortsatte min vandring med kameran och upptäckte snart att det fanns flera slakterier som skyltade med ordet *halal*.

16. Sociologen Jerome Kruse talar om vikten av att inbegripa visuella analyser av stadsrum i studier av urbana identitetsprocesser. Genom de visuella analyserna kan processer som inte är synliga t.ex. genom ekonomiska analyser blottläggas. Jerome Kruse, »Navigating ethnic vernacular landscapes: Then and now«, *Journal of Architectural and Planning Research*, 19 (4) 2002.

17. Castells.

18. Thrift.

Jag frågade om jag kunde fotografera inne i butikerna, men fick nej. I flera av butikerna såldes inte bara kött, utan också andra varor med en tydlig etnisk eller religiös prägel. Kassetter med religiösa tal såldes i en butik, videor med iranska och libyska popartister i en annan. Det var tydligt att utbudet riktade sig till specifika kundgrupper.

När jag sedan betraktade fotografierna jag tagit såg jag detaljer jag inte lagt märke till på min vandring. På husväggarna och lyktstolparna fanns uppklistrade flygblad för möten i vänsterradikala föreningar, blandat med handskrivna annonser för lägenhetsbyten. Det fanns också symboler vars innebörd endast de invigda kände till, exempelvis katthuvudet på husväggen till vänster om stuprännan i bilden ovan.

Det var tydligt att hela stadsrummet fungerade som en informationsyta för grannskapet, en form av *kommunikationssensorium* där syn, hörsel, känsel, lukt, smak och kinestetiska förmågelser¹⁹ samverkade för att skapa en känsla av tillhörighet för dem som bodde i området, men

---

19. Kinestetisk förmågelser är medvetenheten om kroppslighet genom förmågelser av tyngd, rörelse m.m. Jfr Tom O'Dell, »Cultural kinesthesia«, *Ethnologia Scandinavica*, nr 34, 2004.

också för att projicera en yta av intern tillhörighet för dem som var besökare. Ett sådant sensorium kräver fria ytor i ögonhöjd där olika budskap kan exponeras. Denna kombination av tillgänglighet för budskap och avsaknad av en övergripande estetik som utesluter det vernakulära återfinns bara i speciella miljöer.

Möllevången revisited

Vid Möllevången fanns också affärer som sålde halalkött, men här stod det inte på svenska. Här verkade finnas en mer defensiv strategi. Budskapet om annorlundahet var riktat till den egna gruppen.

Samtidigt återfanns här samma slags små elektronikaffärer drivna av personer med invandrarbakgrund som återfinns i t.ex. de engelska storstäderna, och som är ett tydligt exempel på den urbana globaliseringen. De små affärerna kan ha en stor kundkrets genom att de samtidigt driver »etniskt neutrala« internetbutiker. Det här leder också till att affärernas specialisering inte behöver följa gängse mönster. Samma affär som säljer kött kan också sälja religiösa texter, eller fungera som tvätterier eller infor-

mellt bankkontor. Här kan vi se den paradoxala likheten med den korporativa globaliseringen, där de multinationella företagen applicerar sina varumärken på en mängd olika produkter.

Den funktionsmässiga anarkin är en återspeglning av den mångtydighet som präglar både Möllevången och Nørrebro. Förutom att fungera som kommunikationssensorium, kan man också säga att dessa områden fungerar som en form av *minnessensorier*. Etnologen Lisa Högdahl har beskrivit Möllevången just som en zon av mångtydighet där minneserfarenheter blandas med kroppsliga förnimmelser.²⁰

I mitt eget fall blandas nuets förnimmelser med minnen från min tidiga barndomsmiljö i Möllevångstorgets hägn. Det ungerska charkuteriet från hörnan är borta, istället finns där en libanesisk livsmedelsaffär. Tvärs över gatan säljs inte längre smala serietidningar om sheriffen Micki eller Riff salmiaktuggummi. De gamla malmöitiska affärerna har försvunnit. Truedssons fiskhandel och leksaksaffären vid torget finns inte längre kvar. Men det finns en affär som säljer leksaker. Vid torget har restaurangerna tagit över från andra affärsidkare. Alltmer har Möllevången transformerats från en arbetarstadsdel till en globaliserad mångkulturalitet.

Genom en personlig tidsbetraktelse över torget blir transformationen tydlig. Det fanns en ansats till globalisering vid början av 1960-talet. De första arbetskraftsinvandrarna hade kommit till Skandinavien. De första namnen med utländsk klang sågs i skolans klasslistor. De första tecknen på en utanförskapets solidaritet började framträda.

Av »svenskarna« blev jag kallad Per, av »utlänningarna« Markku. Identifieringarna kunde redan då skifta från situation till situation. Skillnaderna i staden var dock ännu inte så tydliga som de skulle bli ett fåtal år senare när miljonprogramsbostäderna färdigställdes. Både för de som hade sina rötter i majoritetssamhället och för de som kom utifrån var modernitetens löfte om transformation det som fortfarande gällde i identitetsprocesserna: flytta och bli någon annan.²¹

På ytan kan dagens vernakulära och globaliserade stadsrum likna 1960-talets innerstadsområden, men vid en närmare betraktelse blir det

---

20. Elisabeth Högdahl, *Göra gata. Om gränser och kryphål på Möllevången och i Kapstaden*, Stockholm 2003.

21. Per-Markku Ristilampi, *Rosengård och den svarta poesin. En studie av modern annorlundahet*, Stockholm/Stehag 1994.

tydligt hur intimt dessa områden är kopplade till en global ekonomi på ett sätt som de inte var då. Identitetsbildningen kring områdena sker elektroniskt, till exempel genom hemsidor, och projektionsytorna för dem som har tillgång till tekniken är oändligt mycket större än på 60-talet. Tillgången till en specifik historieskrivning kring områdena är också mycket större nu. Man skulle kunna uttrycka det som att informationsvolymerna kring platserna har blivit oändligt mycket större, samtidigt som de har kopplats till oändligt mycket större informationsvolymmer kring globala identifieringar. Mönster för hur identitetsformation kan gå till finns att hämta från en mycket vidare repertoar än tidigare.

Om den ungerska korven från affären på hörnan var exotisk på 60-talet så har den nu blivit till vardagsvara för majoriteten, och det exotiska utgörs numera av mat från Mellanöstern. Vad som blir tydligt är dock att det som är exotiskt för den ene är vardag för den andre.

Vad dessa miljöer kan locka fram hos den tillfällige betraktaren är en form av fetischism där annorlundaheten speglar en förment autenticitet – tron att dessa stadsdelar skulle vara mer »äkta« eller »genuina« än andra delar av staden, t.ex. miljonprogramsområdena. Äktheten skulle då finnas i ett radikalt förflutet eller i en exotiskt färgrik samtid. Fetischismen kan bidra till att skymma den vardagsverklighet som finns i dessa områden.

Det vernakuläras historiska bakgrund

Likheterna mellan Möllevången och Nørrebro är stora, både historiskt och i dag. Historiskt för att mycket av arkitekturen kommer från tiden runt förra sekelskiftet och för att båda stadsdelarna vid uppbyggnaden har legat i periferin, men nu befinner sig centralt i städerna. Likheten finns också i att båda områdena har en fond av radikalitet, om än vid olika historiska tidpunkter. En annan likhet finns också i att båda områdena, i varierande grad, är inbegripna i gentrifieringsprocesser.²² Områdenas specifika karaktär skapas således genom att invånarna kan hämta

---

22. Gentrifiering är en process där stadsområdets befolkningssammansättning gradvis förändras genom att hyror och insatser blir dyrare. En typisk process är att ett område »upptäcks« av studenter, konstnärer och andra grupper som flyttar in för att uppleva »genuina« värden och därigenom börjar driva upp fastighetspriser till en nivå där den ursprungliga befolkningen inte har råd att bo kvar.

identifieringsytor från olika historiskt formulerade sammanhang.

Möllevången, med en bebyggelse från sekelskiftet 1900, är unikt i Sverige genom sin centrala placering i staden, men ändå socialt och etniskt blandade befolkning. Historiskt sett har området betraktats som den svenska arbetarrörelsens vagg; Sveriges första Folkets park grundades där på 1890-talet och flera olika politiska och fackliga manifestationer har under 1900-talet ägt rum vid Møllevångstorget. Förekomsten av ursprunglig stadsbebyggelse medverkar till att Møllevången inte motsvarar den i Sverige så vanliga bilden av ett invandrartätt område som en 1970-talsförort. Flera forskare har framfört att Møllevångsområdet är unikt.²³ Ingen annanstans i Sverige finns det en liknande social sammansättning i ett innerstadsområde med arkitektur från sekelskiftet. I de andra svenska storstäderna har områden av denna karaktär, som en följd av fullbordade gentrifieringsprocesser, en företrädesvis socialt homogen befolkning med tonvikt på medel- och höginkomsttagare med etniskt helsvensk bakgrund.

Nørrebro har också varit en gammal arbetarstadsdel och var bl.a. centrum för EU-motståndet före folkomröstningen i Danmark. Olika autonoma grupper har genomfört husockupationer på Nørrebro och kravaller har utspelats mellan polis och demonstranter.²⁴

Under 1990-talet har båda områdena varit föremål för ett flertal olika åtgärdsprogram. Møllevången har bl.a. blivit föremål för åtgärder som en del i EU:s så kallade URBAN-projekt. I detta och andra projekt har tonvikten lagts vid att stärka gemenskapen och identitetskänslan i området. Stadsdelen har ungefär 10 000 invånare och befolkningen utgörs av en blandning av olika invandrargrupper och infödda svenskar. Svenskarna är ofta studenter eller kulturarbetare av olika slag. Centrum i området utgörs av handelsplatsen Møllevångstorget, vars torghandlare företrädesvis har invandrarbakgrund. Från företrädare för området framförs ofta farhågor om att stadsdelen kommer att gentrifieras och att dess blandade karaktär kommer att förändras i en mer homogen riktning.²⁵

---

23. Se bl.a. Mats Franzén, »Swedish Urban Renewal: The exceptional case of Møllevången«, *Innovative Area Renewal in Europe*, red. Heidrun Feigelfeld, Wien 2002.

24. Fredrik Nilsson, *När en timme blir tio minuter. En studie av förväntan inför Öresundsbron*, Lund 1999.

25. Jfr Sharon Zukin, *The Cultures of Cities*, Oxford 1995.

Också Nørrebro har varit föremål för statliga stödåtgärder. Båda stadsdelarna omfattar bostadsrätter och hyreslägenheter med såväl privata som allmännyttiga hyresvärdar och det har förekommit olika bostads-sociala projekt som drivits av Byudvalget respektive Storstadssatsningen och de ovan nämnda URBAN-projekten med ekonomiskt stöd från EU.

I stadsdelarna finns en närvarande majoritetsbefolkning, men den mångkulturella karaktären har inneburit att de, precis som de så kallade utsatta eller belastade bostadsområdena, mer eller mindre kommit att förknippas med etniska minoriteter. I motsats till dessa områden kännetecknas emellertid såväl Nørrebro som Møllevången av att majoritetsbefolkningen är socialt differentierad, vilket innebär att också medelklassen innefattas. Under senare år har dock områdenas mångkulturella karaktär varit i fokus.

Identitet mellan korporativ och vernakulär globalisering

I Nørrebro och Møllevången kan vi se tydliga exempel på nya former av identifikation som *travelling cultures*, diasporaidentiteter, liminala identiteter och intermezzokulturer.²⁶ Genom att vi analyserar dessa strukturer i den vernakulära urbaniteten framstår visualiseringar av nya sätt att formulera identitet i det postindustriella samhället, strukturer som är under konstant förändring och förhandling.²⁷ Invånarna i dagens Öresundsregion är engagerade i en konstant reflexiv process kring möjliga identifikationer. Dessa former av identifieringar är inte plats- eller territoriebundna på ett okomplicerat sätt, utan platsbundenheten förhandlas fram genom symboliska markeringar i stadsrummet.²⁸

Att bli varse nya sociala former är nödvändigt när vi talar om socialt utanförskap. Att delta i det sociala livet betyder också en vilja att delta i ett

26. James Clifford, *Routes. Travel and Translation in the Late Twentieth Century*, Cambridge, Mass. 1997; Paul Gilroy, *The Black Atlantic. Modernity and Double Consciousness*, London 1993; Flemming Røgilds, *Stemmer i ett grænseland. En bro mellem unge indvandrere og danskere?*, København 1995.

27. Vron Ware, »Defining forces: 'race', gender and memories of empire«, *The Post-Colonial Question. Common Skies, Divided Horizons*, red. I. Chambers & L. Curti, London & New York 1996.

28. Mekkonen Tesfahuney, *Imag(in)ing the Other(s): Migration, Racism, and the Discursive Constructions of Migrants*, Uppsala 1998.

samhälleligt sammanhang. Men om det omgivande samhället förvägrar individen att förverkliga denna vilja, kan frustrationen skapa identifieringar som har utanförskapet som grund.²⁹

Genom att studera dessa processer i ett lokalt urbant sammanhang kan vi få tillgång till globaliserade identitetstaktiker och därmed undvika den förenklade koppling mellan plats och identitet som är kännetecknande för ett modernistiskt sätt att betrakta samhället.³⁰ I ett sådant synsätt spelar ofta ett tänkt historiskt samband en framträdande roll. Både i Nørrebro och Möllevången finns sådana modernistiska kopplingar. Ett problem med denna förenklade syn är att historien blir selektiv och därmed blir också historieskrivningen kring sådana här platser ett fält för konflikt.³¹ Alla identitetsprocesser är kopplade till uppfattningar om gränser som både inkluderar och exkluderar, och när vi studerar dessa nya identitetsprocesser måste vi också se det globala som en del av det lokala.³²

Nya möjligheter inom transport och kommunikationsteknologi har betytt att relationer över geografiskt vidsträckta områden – transnationella förbindelser – kan upprätthållas parallellt med gemenskaper i den omedelbara närmiljön. Därmed finns utrymme för nya värderingar av förutsättningarna för aktuella projekt som har till mål att främja de boendes delaktighet.

Bydvalget i Danmark kan på den svenska sidan sägas motsvaras av de politiska åtgärder, t.ex. Storstadssatsningen, som i slutet av 1990-talet riktades mot ett urval av landets förmodat problemtungda bostadsområden. Insatserna förväntades leda till positiva förändringar som kunde fungera som »nationella exempel«. En fortsättning av insatserna utmynnade i Storstadssatsningen som omfattade ett större antal bostadsområden till vilka staten riktade ett ekonomiskt stöd.³³ De ursprungliga sats-

---

29. Carl-Ulrik Schierup, »Multiculturalism, neo-racism and vicissitudes of contemporary democracy«, *Multiculturalism in the Nordic Societies*, red. Jan Hjørnø, København 1995.

30. George Marcus, »Past, present and emergent identities: requirements for ethnographies of late twentieth-century modernity worldwide«, *Modernity and Identity*, red. Scott Lash & Jonathan Friedman, Oxford 1992.

31. John R Gillis, »Memory and identity: The history of a relationship«, *Commemorations. The Politics of National Identity*, red. J. R. Gillis, Princeton, N.J. 1994; Stuart Hall, »Who needs identity?«, *Questions of Cultural Identity*, red. Stuart Hall & Paul Du Gay, London 1996.

32. Robert Robertson, »Mapping the global condition: Globalization as the central concept«, *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity*, red. Michael Featherstone, London 1990.

33. Margareta Popoola, *Det sociala spelet om Romano Platso*, Lund 1998.

ningarna hade precis som i Danmark bostadsområdenas invandrartäthet framför ögonen, men senare utredningar angav »utsattheten« som ett kännetecken. Utsattheten ansågs höra samman med bostadsområdet, den geografiskt urskiljbara platsen, vilket berör såväl etniskt svenska som invandrade invånare. Samtidigt är det tveksamt om den påpekade skillnaden mellan utsatthet och invandrartäthet har någon praktisk betydelse, när en stor del av insatserna utgörs av olika integrationsprojekt där de flesta av projektledarna tillhör den svenska majoritetsbefolkningen medan projektens målgrupper tillhör den under senare årtionden invandrade befolkningen.

Staten och det vernakulära

De senaste årens rapportering från ovan nämnda områden är knappast någon ny företeelse. De har alltsedan de färdigställdes varit föremål för diskussion. När det gäller »utsatta« bostadsområden i Malmö och »belastade« bostadsområden i Köpenhamnsområdet, så har de ofta identifierats genom de negativa aspekterna av en långtgående segregation. Sällan eller aldrig har styrkan av den integration med omvärlden, som också finns, lyfts fram. En av anledningarna till den ensidiga fokuseringen på segregationen kan vara att de officiella problembeskrivningarna oftast utgår från en fixerad geografisk plats vars gränser definieras av respektive myndighets ansvarsområde. En annan anledning kan vara att en stor del av de statligt finansierade projektinsatserna varit områdesspecifika. Områdesfokuseringen har även gällt de forskningsinsatser som bedrivits i relation till de integrationsfrämjande projekt som växt fram i Byudvalgets och Storstadssatsningens spår. De integrationsfrämjande insatserna har utgått från en påvisbar segregation, men andra samverkande faktorer har inte tillräckligt uppmärksamats, vilket har haft till följd att de integrerande tendenser som eventuellt finns i området helt enkelt förblir okända.

Plats och identitet

Synen på individens identitet som stabil och helgjuten ifrågasätts idag. Den »postmoderna« identitet man nu ofta föreställer sig är narcissistisk och fragmenterad. Men denna fragmentering är inte tillfällig, den

är istället relaterad till kontexter, till platser. Identitetsprocesser pågår i lokala sammanhang, genom människors möten med varandra, med den omgivande miljön och med de berättelser som de tar del av, inte minst via medierna. Så skapas möjligheter för ett informellt socialt liv, skilt från den formella nivån.³⁴ Nätverksband som förmedlar information och medverkar till att en informell lokal interaktion utvecklas och upprätthålls, hör till den taktiska sidan av det sociala livet, till skillnad från den strategiska sidan som är mer inriktad mot det formella och institutionaliserade.³⁵ Dessa processer blir tydliga genom platser som Möllevången och Nørrebro där mångtydigheten i miljöerna möjliggör »postmoderna« identifieringar.

Den här sortens lokala identifieringar är givetvis inte statiska. Termer som gentrifiering, yuppifiering och socialt förfall avspeglar att de här stadsdelarna förändras med avseende på innehåll, invånare och kultur. Inte minst i äldre stadsdelar som Möllevången och Nørrebro utgör närvaron av skilda kulturmönster en delvis outnyttjad resurs, men den innebär samtidigt ett allvarligt problem genom segregationens effekter och de etniska motsättningar som skärps i tider av hög arbetslöshet. Den »annorlundahet« som föds ur tillvaron i utsatta miljöer kan utgöra en stark lokal identitet, men betyder inte nödvändigtvis en integrering i stadens helhet. Med ökande klyftor mellan olika stadsdelar hotar ett stadens sönderfall.

Den vernakulära stadens framtid

Vad som blivit tydligt under senare år är att kapitalkoncentrationer i storstäderna gjort att de vernakulära områdena med sina möjligheter till fetischering blivit utsatta för ett hårt gentrifieringstryck. När små affärsidkare inte har råd att betala ökande hyreskostnader, när hyresrätter omvandlas till bostadsrätter och kommer ut på en kapitalmarknad, riskerar den vernakulära folkligheten att omvandlas till en fetischistisk kuliss på den korporativa modernismens bakgård.

De unika värdena i de här miljöerna, med sina möjligheter att kommunicera olika former av gruppstillhörigheter på gatunivå, riskerar att

---

34. Laguerre.

35. Michel de Certeau, *The Practice of Everyday Life*, Berkeley & Los Angeles 1984.

försvinna när de alltmer kontrolleras av grupper som inte behöver platsen för sin överlevnad, utan i stället som en kuliss.

Om ett globalt inriktat identitetsbygge som Öresundsregionen ska få en verkan som sträcker sig längre än finansmarknadens behov, bör också de vernakulära stadsmiljöerna med sin underifrån kommande globalisering inkluderas i framtidsvisionen.

Summary

Urban Globalisation in the Öresund Region.

Multiculturalism's Varying Degrees of Visibility

The globalised urban space in the Öresund region is usually described in terms of head offices for international companies, up-market fashion and interior design shops, four and five star restaurants, international hotel chains, and big international airports.

But there also exists another form of spatiality in the region, a spatiality that occurs in other parts of the globalised Western world too. That kind of spatiality displays commercial activities as well, but these may be more accurately described by the concept 'vernacular multiculturalism.' These urban environments are defined by 'immigrant density' and older architecture. The examples in the present article are Møllevången in Malmö and Nørrebro in Copenhagen.

The unique values in these milieus – i.e. their ability to provide opportunities for the communication of different forms of group belonging on the street level – run the risk of disappearing when they to a greater extent will be controlled by groups which do not need the place for their survival, but rather require it as a coulisse.

If an identity production with global ambitions – as that of the Öresund region – is to have an impact that reaches further than the requirements of the global finance market, then the above mentioned urban environments – with their grass root globalisation – should also be included in the vision of the future.

Referenser

- Anthias, Floya, »Where do I belong? Narrating collective identity and translocational positionality«, *Ethnicities*, 1 December 2002, vol. 2, no. 4
- Augé, Marc, *Non-places. Introduction to an Anthropology of Supermodernity*, Verso, London 1995
- Castells, Manuel, »European cities, the informational society, and the global economy«, *New Left Review* 1996:204
- Certeau, Michel de, *The Practice of Everyday Life*, University of California Press, Berkeley & Los Angeles 1984
- Clifford, James, *Routes. Travel and Translation in the Late Twentieth Century*, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1997
- Eade, John, »Class and ethnicity in a globalising city. Bangladeshi and contested urban space in London's 'East End'«, *Multicultures and Cities*, red. Gösta Arvastson & Tim Butler, Museum Tusulanum Press, Copenhagen 2006
- Franzén, Mats, »Swedish Urban Renewal: The exceptional case of Möllevången«, *Innovative Area Renewal in Europe*, red. Heidrun Feigelfeld, Wien 2002
- Gillis, John R., »Memory and identity: The history of a relationship«, *Commemorations. The Politics of National Identity*, red. J. R. Gillis, Princeton University Press, Princeton, N.J. 1994
- Gilroy, Paul, *The Black Atlantic. Modernity and Double Consciousness*, Verso, London 1993
- Hall, Stuart, »Who needs identity?«, *Questions of Cultural Identity*, red. Stuart Hall & Paul Du Gay, Sage, London 1996
- Högdahl, Elisabeth, *Göra gata. Om gränser och kryphål på Möllevången och i Kapstaden*, Gidlunds, Stockholm 2003
- Invoking a Transnational Metropolis. The Making of the Øresund Region*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Studentlitteratur, Lund 2000
- Krase, Jerome, »Navigating ethnic vernacular landscapes: Then and now«, *Journal of Architectural and Planning Research*, 19 (4) 2002
- Laguerre, Michel, *The Informal City*, St. Martin's Press, New York 1994
- Marcus, George, »Past, present and emergent identities: requirements for ethnographies of late twentieth-century modernity worldwide«, *Modernity and Identity*, red. Scott Lash & Jonathan Friedman, Blackwell, Oxford 1992
- Nilsson, Fredrik, *När en timme blir tio minuter. En studie av förväntan inför Öresundsbron*, Historiska Media, Lund 1999

- O'Dell, Tom, »Cultural kinesthesia«, *Ethnologia Scandinavica*, nr 34, 2004
- Popoola, Margareta, *Det sociala spelet om Romano Platso*, Sociologiska institutionen, Lunds universitet, Lund 1998
- Povrzanovic Frykman, Maja, »Transnational perspective in ethnology: from 'ethnic' to 'diasporic' communities«, *Transnational Spaces: Disciplinary Perspectives*, red. Maja Povrzanovic Frykman, Malmö University, Malmö 2004
- Ristilammi, Per-Markku, »Cultural bridges, events and the new region«, *Invoking a Transnational Metropolis. The Making of the Øresund Region*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Studentlitteratur, Lund 2000
- Ristilammi, Per-Markku, *Rosengård och den svarta poesin. En studie av modern annorlundahet*, Symposium, Stockholm/Stehag 1994
- Robertson, Robert, »Mapping the global condition: Globalization as the central concept«, *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity*, red. Michael Featherstone, Sage, London 1990
- Røgilds, Flemming, *Stemmer i ett grænseland. En bro mellem unge indvandrere og danskere?* Politisk Revy, København 1995
- Sassen, Saskia, *The Global City. New York, London, Tokyo*, Princeton University Press, Princeton, N.J. 2001
- Schierup, Carl-Ulrik, »Multiculturalism, neo-racism and vicissitudes of contemporary democracy«, *Multiculturalism in the Nordic Societies*, red. Jan Hjørnø, København 1995
- Tesfahuney, Mekonnen, *Imag(in)ing the Other(s): Migration, Racism, and the Discursive Constructions of Migrants*, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet, Uppsala 1998
- Thrift, Nigel, *Spatial Formations*, Sage, London 1996
- Venturi, Robert m.fl., *Learning from Las Vegas: The Forgotten Symbolism of Architectural Form*, MIT Press, Cambridge, Mass. (1972) 1988
- Ware, Vron, »Defining forces: 'race', gender and memories of empire«, *The Post-Colonial Question. Common Skies, Divided Horizons*, red. I. Chambers & L. Curti, Routledge, London & New York 1996
- Zukin, Sharon, *The Cultures of Cities*, Blackwell, Oxford 1995
- Øresundsbron på uppmärksamhetens marknad. *Regionbyggare i evenemangsbranschen*, red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren, Studentlitteratur, Lund 2002